

Povijesni razvoj primijenjene psihologije u Hrvatskoj tijekom prve polovice XX. stoljeća : Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu (1931. - 1948.)

Edited book / Urednička knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2020**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:486131>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

POVIJESNI RAZVOJ
PRIMIENJENE PSIHLOGIJE U HRVATSKOJ
TIJEKOM PRVE POLOVICE XX. STOLJEĆA
Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu
(1931. – 1948.)

(ur.) Vlatka Vukelić, Mijo Beljo, Vlatko Smiljanić

Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu (1931. – 1948.)

Monografija je rezultat znanstvenoga projekta Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu naslova „Povijesni razvoj primijenjene psihologije u Hrvatskoj tijekom prve polovice XX. stoljeća – Rad Stanice/Zavoda za savjetovanje pri izboru zvanja od 1931. do 1948. godine“. Interdisciplinarnoga je karaktera i u radovima i analizama okuplja grupu povjesničara i psihologa. Na taj je način uspješno dobivena sinergija društveno-humanističkih oznaka. Uz znanstvenike u najvišim znanstveno-nastavnim zvanjima, posebno osvježenje ovoga djela predstavljaju mladi povjesničari koji su taksativne podatke sumirali i stavili ih u društveni kontekst vremena koje pojedinačno obrađuju. Svaki pojedini naslov prati radove znanstvenika koji su njihova uža specijalizacija. Širi gospodarski doprinos dan je kroz rad autorice koja je s ovog područja obranila doktorsku disertaciju. Sumiranje različitih disciplina unutar različitih polja posebna je vrijednost ove monografije i dokaz kako se znanstvene grane i polja trebaju prožimati za shvaćanje cjelovitosti kontekstualizacije pojedinih tema. U suvremenim znanstvenim istraživanjima strogo omeđivanje tema, bez konteksta, više nije dovoljno dobro. Ova tema do sada je fragmentarno i parcijalno obrađena u hrvatskoj znanosti, no nikada do sada s kartotekama iz Državnoga arhiva u Zagrebu, što čini znanstvenu autentičnost i posebnost ove monografije. Pored znanstvene publike i sveučilištaraca, povjesničara, psihologa, sociologa, politologa itd., monografija je svojom temom te čitkim i zanimljivim sadržajem namijenjena širem krugu čitatelja. Riječ je o čitalačkoj publici, koja nema interesa u strogo strukovnoj dimenziji, već je širih društvenih svjetonazora koji nastoje uzročno-posljedično stvoriti novu paradigmu unutar sfera koje definiraju pojam hrvatske gospodarske i društvene politike. Osobito je vrijedna za proučavanje hrvatske društvene povijesti XX. stoljeća.

prof. emer. dr. sc. Mijo Korade

Ovo je djelo od širega društvenoga interesa upravo zbog argumentiranoga rušenja povijesnih zabluda i stereotipa o mogućnosti povezivanja društvenih i humanističkih istraživanja u jedinstvenom projektu s jedinstvenim ciljem. Ukazujući na složenost problematike koju obrađuju, ovo djelo činjenicama i znanstvenim argumentima, otvara novu perspektivu i novi uvid u povijesnost razvoja moderne hrvatske psihologije i povijest razvoja hrvatskoga modernoga društva. Tema je relevantna u povijesnom i razvojno psihološkom smislu, a slična su istraživanja do sada bila rijetka. Ovim je djelom navedena tema izložena na razumljiv i argumentiran način, jezično i stilski primjereno i zanimljivo. Zaključci autora izvrsno su potkrijepljeni i šire kontekstualno povezani. Tema je dobro strukturirana i zaokružena. U metodološkom smislu autori nužno koriste pluridisciplinarni pristup i na temelju bogate arhivske građe, domaće i strane literature povezuju historiografska i psihološka znanja i metode analize i eksplicacije. Djelo se odlikuje sustavnošću i dosljednom primjenom znanstvenih kriterija u sveobuhvatnoj obradi dostupnih, pa i teško dostupnih izvora, dokumenata i povijesnih činjenica.

prof. dr. sc. Stjepan Čosić

ISBN 978-953-8349-05-8

9 789538 349058

120 kuna

8. Starost brade: 30
Starost sestara: 25

Prijavna kartica

Prezime i ime: [redacted]
Mjesec i godina rođenja: 30. 11. 1931.
Mjesto rođenja, kotar: Bukovac
Razred škole i broj razreda koje si polazio: 4 razreda osnovne škole
Koji zanat učiš? Ota elektro mehanikar
Koji bi drugo zvanje također rado učio?
Čime se najradije zanimaš u slobodno vrijeme? nečiji mi
Jesi li već prije bio u nauku i što si učio?
Kako dugo sada učiš, kod koga i gdje? 24 VIII 1946 poduzetac Zagreb vlaškom
Osobite napomene ili želje: 79
23 god
18. 11

Zavod za savjetovanje pri izboru zvanja
Svi su podaci ove kartice
Zbirka: 21203
Pr. br.: 227. VII. 46.

POVIJESNI RAZVOJ PRIMIJENJENE PSIHOLOGIJE U HRVATSKOJ
TIJEKOM PRVE POLOVICE XX. STOLJEĆA:
Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu (1931. – 1948.)

(ur.) Vlatka Vukelić, Mijo Beljo, Vlatko Smiljanić

**POVIJESNI RAZVOJ PRIMIJENJENE PSIHLOGIJE U HRVATSKOJ
TIJEKOM PRVE POLOVICE XX. STOLJEĆA**
Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu (1931. – 1948.)

Biblioteka: POVIJEST

Knjiga 10

©Fakultet hrvatskih studija, 2020. Sva prava pridržana.
Niti jedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati,
ni na bilo koji drugi način umnožavati bez nakladnikovog pisanog dopuštenja.

Nakladnik

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Za nakladnika

Pavo Barišić

Uredništvo

Vlatka Vukelić

Mijo Beljo

Vlatko Smiljanić

Recenzenti monografije

Stjepan Ćosić

Mijo Korade

Recenzenti radova

Sandra Cvikić

Ljiljana Dobrovšak

Mirko Drenovac

Željko Holjevac

Mira Kolar

Krunoslav Matešić

Ivo Turk

ISBN 978-953-8349-05-8

**POVIJESNI RAZVOJ
PRIMIENJENE PSIHOLOGIJE U HRVATSKOJ
TIJEKOM PRVE POLOVICE XX. STOLJEĆA**

**Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu
(1931. – 1948.)**

(ur.) Vlatka Vukelić, Mijo Beljo, Vlatko Smiljanić

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, 2020.

Pepeljara Hrvatskoga Radiše koju je kupio Matija Peršić 1932.
u vlasništvu obitelji Pozaić. *Senjski zbornik*, br. 30, 2003. str. 344.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
Vlatka Vukelić, Vlatko Smiljanić. STANICA ZA SAVJETOVANJE PRI IZBORU ZVANJA U ZAGREBU IZMEĐU TRI DRŽAVNO-PRAVNE PREOBRAZBE HRVATSKE (1939. - 1941. - 1945.)	13
Uvod	13
Povijesno-društveni kontekst i socijalna pitanja	15
Razvoj profesionalne orijentacije u Hrvatskoj kao zdravstveno-obrazovna simbioza	19
Povijesni razvoj Stanice za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu (1931.–1948.)	23
Profil Stanice	27
Daljnji razvitak Stanice	32
Rezultati rada Stanice	34
1939.	36
1941.	39
1945.	41
Ukupna analiza sadržaja	44
Zaključak	46
Bibliografija	48
Krunoslav Matešić, Sara Pavlović, Dora Korać. RAZVOJ PSIHODIJAGNOSTIČKIH SREDSTAVA U STANICI ZA SAVJETOVANJE PRI IZBORU ZVANJA (1932. – 1948.)	51
Binet-Simonov test inteligencije za djecu	51
Prvi djelatnici Stanice za savjetovanje pri izboru zvanja	53
Početak testiranja u Stanici	57
Prilagodba novijih psihodijagnostičkih sredstava	61
Testovi domaćih autora	64
Zabrana rada	71
Literatura	73
Ivana Žebec Šilj, Željko Dugac. PRAVI ČOVJEK NA PRAVOMU MJESTU – SOCIO-EKONOMSKA STRUKTURA ISPITANIKA STANICE ZA SAVJETOVANJE PRI IZBORU ZVANJA	81
Od ginekologije do izbora zvanja	82
Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja	86
Od prijavne karte do konačnog mišljenja	90

Dobno-spolna i obrazovna struktura ispitanika	96
Struktura ispitanika prema mjestu stanovanja	
Urbano-ruralna polarizacija	98
Kad odrastem želim biti... Usporedba zanimanja roditelja	
i željenog (savjetovanog) zanimanja ispitanika	101
Zaključak	106
Izvori i literatura	107
Vlatka Vukelić, Vlatko Smiljanić, Danijel Jurković. SUODNOS STANICE ZA	
IZBOR U ZVANJA I HRVATSKOGA RADIŠE U ŠIREMU POVIJESNOMU	
KONTEKSTU. PRIMJER 1935. GODINE	113
Uvod	113
Razvoj gospodarske misli i potreba	
za obrazovanjem strukovne mladeži u Hrvata	115
Prvi konkretni potezi: osnivanje Hrvatskoga Radiše	119
Hrvatski Radiša i Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu	122
Suradnja Hrvatskoga Radiše i Stanice 1935. godine	124
Zaključak	130
Popis izvora i literature	132
PRAVILNIK STANICE ZA SAVJETOVANJE PRI IZBORU ZVANJA	134
Danijel Jurković. BORBA ZA IDEJNOST I ČISTOĆU U NAUCI –	
OSVRT NA PREDAVANJE IZ PSIHOLOGIJE	139
Diskusija	149
POPIS SURADNIKA	153
Mijo Beljo, Vladimir Šumanović. TABLICA S OSNOVNIM PARAMETRIMA	
KANDIDATA KORISNIKA USLUGA STANICE TIJEKOM 1946. GODINE.	
HR-DAZG-239 ZAVOD ZA PSIHOLOGIJU I FIZIOLOGIJU RADA,	
PRIJAVNE KARTE	155

PREDGOVOR

Poštovani čitatelji,

u Vašim je rukama monografija *Povijesni razvoj primijenjene psihologije u Hrvatskoj tijekom prve polovice XX. stoljeća: Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu (1931. – 1948.)*. Ona je rezultat istoimenoga znanstvenoga projekta koji je pokrenut 29. ožujka 2018. godine odlukom privremenoga Znanstveno-nastavnoga vijeća Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Znanstveni projekt se odvijao u okviru teme istraživanja „Povijest psihologije u Hrvatskoj i razvoj hrvatske psihologije“ Strateškoga programa znanstvenih istraživanja Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu (danas: Fakulteta hrvatskih studija, FHS) u razdoblju od 2018. do 2023. godine. Nositelji znanstvenoga projekta bili su Odsjek za povijest i Odsjek za psihologiju FHS. Voditelji projekta bili su doc. dr. sc. Vlatka Vukelić i izv. prof. dr. sc. Mislav Stjepan Žebec. Vanjski suradnici na projektu bili su izv. prof. dr. sc. Krunoslav Matešić, dr. sc. Ivana Žebec Šilj i dr. sc. Željko Dugac. Mladi istraživači na projektu su bili dr. sc. Vladimir Šumanović, Mijo Beljo, mag. educ. hist., Danijel Jurković, mag. hist., mag. comm. i Vlatko Smiljanić, mag. educ. hist. Znanstvenici na projektu nastavljaju s istraživanjima.

Ciljevi i doprinosi istraživanja ogledaju se u činjenici da ne postoje povijesni znanstveni radovi o nastanku i razvoju primijenjene psihologije u Hrvatskoj usprkos činjenici da je riječ o znanstvenoj disciplini koja na hrvatskim prostorima postoji gotovo stotinu godina. Činjenica da postoje neistraženi ostatci nekad velikoga i urednoga arhivskoga gradiva, koje omogućava istraživanje nastanka i razvoja psihologijskoga testiranja u hrvatskom društvu preko rada jedne ustanove nametnula je kao jedan od ciljeva i definiranje razvoja gospodarstva i prilagođavanja čovjeka zahtjevima rada. Arhivski spisi predstavljaju iznimnu istraživačku priliku te pozivaju interdisciplinarno usmjerene istraživače na pokretanje psihologijsko-povijesnoga istraživanja, barem zbog dvaju razloga. Prvi razlog vezan je uz interes psihologije kao znanstvene discipline, ali i kao atraktivne struke koja je svojim dominantnim djelatnosti-

ma pozicionirana između društvenoga i medicinskoga područja. Naime, istraživanjem nastanka i razvoja psihologijskoga testiranja te pripadnih psihodijagnostičkih sredstava (testova) dobivaju se vrijedni podatci o tome što je generiralo tu relevantnu disciplinu na hrvatskom prostoru i podupiralo njezinu održivost i razvoj, koliko je ona išla u korak sa svjetskim trendovima, po kojim je standardima djelovala te koliko je svojom produktivnošću pridonosila društvenome razvoju. Te spoznaje znanstveni su prinos razvoju psihologijske profesionalne kulture na prostoru Hrvatske – koja ima formativnu i motivirajuću ulogu za rad budućih naraštaja psihologa – te pravednijem pozicioniranju hrvatske psihologije u europskome kulturnomu i profesionalnomu okviru.

Drugi razlog vezan je uz interes povijesne znanosti u njezinu proučavanju hrvatskoga građanskoga društva u prvoj polovini XX. stoljeća. Naime, arhivsko gradivo predviđeno za istraživanje sadržava podatke iz kojih se barem djelomice može rekonstruirati:

- I. Socio-demografska struktura radno-sposobnoga stanovništva Hrvatske iz toga doba,
- II. potrebe ondašnjega hrvatskoga društva za određenom vrstom zanimanja/radnika – a time i perspektivu na pripadno gospodarstvo,
- III. dio javnih politika i funkcioniranje javnih ustanova i
- IV. specifična psihološko-antropometrijsko-medicinska slika dijela tadašnje hrvatske populacije.

Osim toga podatci koji se planiraju prikupiti istraživanjem pridonijet će vrjednovanju uloge pojedinih gospodarsko-političkih subjekata toga vremena preko njihova institucionalnoga odnosa sa Stanicom/Zavodom za savjetovanje pri izboru zvanja, čija će se pismohrana istraživati.

Odabrani metodološki postupci kojima su se znanstveni suradnici koristili u istraživanju su sljedeći:

- I. Istraživanje dostupnoga arhivskoga gradiva Stanice/Zavoda za savjetovanje pri izboru zvanja od njezina osnutka 1931. godine do zabrane njegova rada 1948. godine, s posebnim žarištem na više

od 19 000 prijavnih kartona osoba koje su testirane u Stanici/Zavodu u razdoblju od 15-tak godina. Navedeno gradivo nalazi se u Državnome arhivu u Zagrebu. Fotografiranje gradiva u svrhu znanstvenoga projekta obavljali su studenti povijesti Hrvatskih studija: Patricija Prlog, Ivan Kučina i Vlatko Smiljanić.

- II. Pronalaženje ustanova za koje se tijekom rada na gradivu Stanice/Zavoda utvrdilo da su surađivale sa Stanicom/Zavodom te istraživanje pripadnih arhiva.
- III. Istraživanje izvora u kojima je pisano o radu Stanice/Zavoda zbog važnosti koji je Stanica/Zavod imao za razvoj suvremenih hrvatskih institucija (primjerice, za Hrvatski zavod za zapošljavanje ili Hrvatsku gospodarsku komoru).
- IV. Istraživanje izvora inozemnih ustanova (putem razmjene istraživačkih podataka, ili kraćim studijskim boravcima) s kojima su intenzivno surađivali hrvatski psiholozi koji su pokrenuli rad Stanice/Zavoda (poglavito su to ustanove u Austriji, Njemačkoj i Francuskoj).

Rezultat toga znanstvenoga projekta i navedenih znanstvenih metoda je monografija koju držite u rukama. Ona je zaokružena kao cjelina kroz tri izvorna znanstvena rada i jedan pregledni rad koji imaju dvije pozitivne recenzije relevantnih stručnjaka povjesničara i psihologa. Uz radove, tu su i dva ključna priloga ovoga istraživanja, a to je *Pravilnik o radu Stanice* te novinski članak iz Studentskoga lista *Borba za idejnost i čistoću u nauci*, ovdje transkribiran, a tumači prestanak djelatnosti Stanice i utjecaj nove komunističke vlasti na istu.

Monografija je interdisciplinarnoga karaktera i u radovima i analizama okuplja grupu povjesničara i psihologa. Na taj je način uspješno dobivena sinergija društveno-humanističkih oznaka. Uz znanstvenike u najvišim znanstveno-nastavnim zvanjima, posebno osvježenje ovoga djela predstavljaju mladi povjesničari koji su taksativne podatke sumirali i stavili ih u društveni kontekst vremena koje pojedinačno obrađuju. Svaki pojedini naslov prati radove znanstvenika koji su njihova uža specijalizacija. Sumiranje različitih disciplina unutar različitih polja posebna je vrijednost ove monografije i dokaz kako se znanstvene grane i polja

trebaju prožimati za shvaćanje cjelovitosti kontekstualizacije pojedinih tema. U suvremenim znanstvenim istraživanjima strogo omeđivanje tema, bez konteksta, smatra se površnom obradom teme. Ova tema do sada je fragmentarno i parcijalno obrađena u hrvatskoj znanosti, no nikada do sada s kartotekama iz Državnog arhiva u Zagrebu, što čini znanstvenu autentičnost i posebnost ove monografije.

Pored znanstvene publike i sveučilištaraca, povjesničara, psihologa, sociologa, politologa itd., monografija je svojom temom te čitkim i zanimljivim sadržajem namijenjena širem krugu čitatelja. Riječ je o čitalačkoj publici, koja nema interesa u strogo strukovnoj dimenziji, već je širih društvenih svjetonazora koji nastoje uzročno-posljedično stvoriti novu paradigmu unutar sfera koje definiraju pojam hrvatske gospodarske i društvene politike. Osobito je vrijedna za proučavanje hrvatske društvene povijesti XX. stoljeća.

Uz uvode u kojima autori obrazlažu svoje istraživačke motive, i zaključni dio u kojem sumiraju znanstveni *novum* svojih istraživanja, članci su najčešće podijeljeni na nekoliko jasno definiranih poglavlja s potencijalnim potpoglavljima. Teme su načelno dobro strukturirane i zaokružene. U metodološkome smislu autori najčešće koriste interdisciplinarnan pristup te na temelju bogate domaće i strane literature povezuju historiografska, kulturno-povijesna i psihološka znanja i metode analize i eksplikacije. Istraživačka metoda ovisi o pojedinom autoru te ju je nemoguće i nepoželjno uniformirati, zbog same interdisciplinarnosti, ali navedeni metodološki postupci su svakako prisutni.

Znanstveni doprinos ove monografije recenzenti su ocijenili neupitnim. Radovi u monografiji analiziraju postupak profesionalnog savjetovanja Stanice/Zavoda za savjetovanje pri izboru zvanja od 1932. do 1948. godine, u usporedbi s današnjim postupkom službi za profesionalno savjetovanje Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje (HZZ) – kako u pogledu instrumenata i procedura, tako i u pogledu ciljne populacije. Podaci za provedenu komparativnu analizu prikupljeni su prvenstveno digitalizacijom arhivskoga gradiva RH-DAZG-239 i korištenjem baza podataka HZZ-a, te dopunjeni podacima iz izvješća, dokumenata, ali i drugim publikacijama vezanim uz rad Stanice/Zavoda te HZZ-a.

Struktura djelatnosti Stanice/Zavoda u pogledu psihologijskih postupaka usporediva je s aktivnošću današnjih službi za profesionalno usmjeravanje unutar HZZ-a. Djelatnosti Stanice/Zavoda sadržavale su uvodno prikupljanje podataka prijavnim listom, liječničke i psihologijske postupke procjene te završno savjetovanje. Liječnički i psihologijski postupci provedeni su funkcionalnim slijedom – zasebno, unutar svake skupine postupaka, ali i između dvije skupine postupaka, pri čemu su psihologijski postupci sadržavali testove motoričkih, kognitivno-motoričkih sposobnosti te kognitivnih sposobnosti, od kojih je dio razvijen unutar Stanice/Zavoda, a dio preuzet od inozemnih suradničkih ustanova te barem djelomice standardiziran na hrvatskoj populaciji. Struktura djelatnosti i intenzitet pojedinih sastavnica mijenjali su se tijekom razdoblja od 1931. do 1948., što je vjerojatno više odražavalo društveno-političke okolnosti negoli promjene u stručno-znanstvenim spoznajama. Suvremeno profesionalno savjetovanje HZZ-a namijenjeno je prvenstveno učenicima završnih razreda osnovne i srednje škole te studentima, te stoga njihovom uključivanju u postupke profesionalnoga usmjeravanja HZZ-a prethodi dobivanje mišljenja nadležnoga školskoga liječnika, a nakon obavljenih sistematskih pregleda liječnika školske medicine. Samo profesionalno savjetovanje učenika uključuje timsku obradu uz mogućnost psihološkoga testiranja, intervju te po potrebi liječničkoga pregleda specijalista medicine rada, nakon čega stručni tim predlaže najprimjereniji odabir obrazovnoga programa za nastavak obrazovanja. Ciljnu populaciju HZZ-savjetovanja čine učenici s teškoćama u razvoju, s težim zdravstvenim teškoćama, s poteškoćama u savladavanju obrazovnog programa te neodlučni učenici. Pritom HZZ identificira učenike s potrebom za profesionalnim usmjeravanjem u suradnji sa stručnim suradnicima škola, razrednicima učenika i roditeljima učenika. O ciljnoj populaciji Stanice/Zavoda moglo se zaključiti temeljem niza socio-demografskih varijabli, koji govore da se radi o dominantno intelektualno prosječnim mladićima s otegotnim životnim uvjetima za razvoj, koji pretežito dolaze iz siromašnih, seljačkih obitelji s više djece, premda su zastupljene i skupine gradske mladeži, ispitivane u okviru tržišnih natječaja, najčešće za muška obrtnička zanimanja. Dječaci su

često slabe ishrane i muskulature, a ovisno o poteškoćama intelektualnih sposobnosti te poteškoća s vidom, sluhom ili drugim bolestima, upućuje ih se u zanimanja koja će moći dovoljno dobro obavljati. Podaci o dominantnim korisnicima usluga Stanice/Zavoda, ukazuju kako je ta ustanova u svome posredovanju na tržištu rada, više odražavala socijalno osjetljivu politiku prilagodbe rada čovjeku, negoli kadrovski servis potrebama kapitala. S druge strane, usporedba pokazatelja kvantitete i kvalitete rada Stanice/Zavoda (u turbulentnim društveno-političkim uvjetima i ograničenim kapacitetima) s radom današnjih službi za profesionalno savjetovanje, sugerira da se radilo o ustanovi u kojoj se nje govala visoka radna etika.

Ovakvim detaljnim i prije svega interdisciplinarnim pregledom monografija ukazuje na širu društvenu pojavu u kojoj društvena inteligencija samoorganiziranjem nastoji poboljšati izuzetno lošu ekonomsku situaciju u Hrvatskoj, izazvanu, osim unutrašnjih kretanja, i makroekonomskim neprilikama. Ovo je jedan novi način prikaza važne društvene teme koji se veže za nekoliko povijesnih parametara: Veliku svjetsku gospodarsku krizu, cijeli niz reformi režima Kraljevine Jugoslavije koje su imale negativan utjecaj na stanovništvo i iz toga razvoj pojedinih društava, bilo na karitativnoj, bilo na strukovnoj osnovi. U naravi je bilo teško povući razdjelnu liniju, jer su im misija, vizija i cilj bili usko povezani. Iz ove monografije možemo zaključiti da hrvatska intelektualna elita nije bila nijemi svjedok vremena, već je sukladno mogućnostima, a prateći moderna društvena europska stremljenja i sama aktivno participirala u društvenom oblikovanju.

Uredništvo